

Genesis 11:1-8 / Handelingen 2:1-11: Babel en Pinksteren

Genesis 11 (NBV):

¹ Ooit werd er op de hele aarde één enkele taal gesproken. ² Toen de mensen in oostelijke richting trokken, kwamen ze in Sinear bij een vlakte, en daar vestigden ze zich.

³ Ze zeiden tegen elkaar: 'Laten we van klei blokken vormen en die goed bakken in het vuur.' De kleiblokken gebruikten ze als stenen, en aardpek als specie. ⁴ Ze zeiden: 'Laten we een stad bouwen met een toren die tot in de hemel reikt. Dat zal ons beroemd maken, en dan zullen we niet over de hele aarde verspreid raken.'

⁵ Maar toen daalde de HEER af om te kijken naar de stad en de toren die de mensen aan het bouwen waren. ⁶ Dit is één volk en ze spreken allemaal een en dezelfde taal, dacht de HEER, en wat ze nu doen is nog maar het begin. Alles wat ze verder nog van plan zijn, ligt nu binnen hun bereik. ⁷ Laten Wij naar hen toe gaan en spraakverwarring onder hen teweegbrengen, zodat ze elkaar niet meer verstaan.

⁸ De HEER verspreidde hen van daar over de hele aarde, en de bouw van de stad werd gestaakt.

Handelingen 2:

¹ Toen de dag van het Pinksterfeest aanbrak waren ze allen bij elkaar. ² Plotseling klonk er uit de hemel een geluid als van een hevige windvlaag, dat het huis waar ze zich bevonden geheel vulde.

³ Er verschenen aan hen een soort vlammen, die zich als vuurtongen verspreidden en zich op ieder van hen neerzetten, ⁴ en allen werden vervuld van de heilige Geest en begonnen op luide toon te spreken in vreemde talen, zoals hun door de Geest werd ingegeven.

⁵ In Jeruzalem woonden destijds vrome Joden, die afkomstig waren uit ieder volk op aarde. ⁶ Toen het geluid weerklonk, dromden ze samen en ze raakten geheel in verwarring omdat ieder de apostelen en de andere leerlingen in zijn eigen taal hoorde spreken. ⁷ Ze waren buiten zichzelf van verbazing en zeiden: 'Het zijn toch allemaal Galileeërs die daar spreken?' ⁸ Hoe kan het dan dat wij hen allemaal in onze eigen moedertaal horen? ⁹ Parten, Meden en Elamieten, inwoners van Mesopotamië, Judea en Kappadocië, mensen uit Pontus en Asia, ¹⁰ Frygië en Pamfylië, Egypte en de omgeving van Cyrene in Libië, en ook Joden uit Rome die zich hier gevestigd hebben, ¹¹ Joden en proselieten, mensen uit Kreta en Arabië – wij allen horen hen in onze eigen taal spreken over Gods grote daden.'

Door de 6 miljard mensen in de wereld worden zo'n 6.900 talen gesproken. Er zijn ruim 2.600 talen waarin de Bijbel of delen daarvan beschikbaar zijn. Er is dus nog een hele weg te gaan voordat alle mensen de Bijbel in hun eigen taal kunnen lezen.

Hoe moeten we het ontstaan van die vele talen verklaren en beoordelen? Voor een antwoord op deze vraag komen we uit bij wat ons in Genesis 11 wordt verteld.

1 De eenheid in Babel

Het was na de grote overstroming. Het gezin van Noach was uitgegroeid tot een volk. Dat was gaan wonen in het stroomgebied van de Eufraat en de Tigris. Op een gegeven moment gingen ze bouwen met behulp van gebakken stenen en met asfalt als cement. Ze maakten een stad met een geweldig hoge toren.

Waarom deden ze dat eigenlijk? Die bouwwoede van hen kwam deels voort uit angst en onzekerheid: ze wilden niet over de hele aarde verspreid raken. Ze voelden zich blijkbaar klein door de situatie. Ze woonden in een lege wereld: al hun vertrouwde soortgenoten waren omgekomen in de zondvloed. Ook hadden ze te doen met een ruig landschap: er waren geen bewerkte akkers en er was geen weidegrond. Er waren verscheurende dieren; misschien liepen er in die tijd nog dinosaurussen rond. Ten slotte hadden ze te doen met onbegrijpelijke en angstaanjagende natuurverschijnselen: stormen en onweer. Daartegen namen ze maatregelen. Wilden ze overleven? Dan moesten ze samen optrekken, want eendracht maakt macht.

Dus bouwden ze een stad. Als ze te maken kregen met de bedreigingen van de natuur, konden ze zich mooi verschansen achter de muren van hun stad.

Ook bouwden ze een toren. Zouden ze op hun zwerftochten verdwalen, dan konden ze altijd de weg terugvinden door zich op die toren te oriënteren.

Op zich begrijpelijke acties, maar tegelijk overschreeuwden ze zichzelf: 'Laten we een toren bouwen die tot in de hemel reikt.' Pure overmoed, want hun woorden suggereren dat ze God naar de kroon wilden steken en Hem zo mogelijk van de troon wilden stoten. Ze waren kennelijk trots op hun mogelijkheden. Dat komt ons bekend voor. Wij hebben het immers heel parmantig over ruimtevvaart, terwijl we nog maar kriebelen aan het heelal.

Door deze bouwactiviteiten wilden de mensen beroemd worden en zo voortleven in de geschiedenis. Al bouwend zetten ze immers tastbare en indrukwekkende monumenten neer, die de tijd zouden verdueren.

Zo werkt angst: of je kruipt in je schulp, schermt jezelf af, of je bent erg zelfverzekerd en hoogmoedig. Beide is hier gaande, maar vooral het laatste: de mensen bliezen zich in hun angst op. In feite waren ze bezig met zelfhandhaving. Ze zetten zichzelf in het centrum. Kijk maar hoe in vs.4 met nadruk sprake is van 'wij' en 'ons': ze wilden zich helemaal laten leiden door hún inzichten en hún behoeften.

Daarmee hielden zij zich niet aan de opdracht die God de mensen na de zondvloed had gegeven: 'Bevolk de aarde' (Genesis 9:1). Ze hadden daar lak aan. Voor hen was het beslissend zichzelf overeind te houden.

Ook vertrouwden ze niet op de belofte die God bij die gelegenheid had gegeven: 'De dieren die in het wild leven (...) zullen ontzag en angst voor jullie voelen – ze zijn in jullie macht' (9:2). Hiermee had God tegen hen gezegd: 'Jullie zullen wel met allerlei bedreigingen te maken krijgen, maar altijd houden jullie toekomst.' Alleen, de mensen van toen vertrouwden daar niet op; ze wilden zelf voor garanties zorgen.

Door deze angst en onzekerheid van hen, door hun maatregelen daartegen, door hun zelfhandhaving maakten ze zich los van God. Daarom wilden ze hun onderlinge eenheid handhaven door die stad en toren.

Dit is heel herkenbaar voor ons. Ook wij kunnen ons onzeker en bang voelen, omdat we soms zo weerloos zijn. We worden geconfronteerd met enge ziektes, met ongrijpbare gebeurtenissen, met niet te sturen politieke ontwikkelingen, met klimaatproblemen. En hoe reageren we daar op? Niet altijd met overgave aan God, in het vertrouwen dat Hij zorgt. In plaats daarvan doen we ons uiterste best om zelf greep op alles te krijgen.

Natuurlijk, het is goed dat we onze verantwoordelijkheid nemen. Dat sluit aan bij het allereerste begin van onze geschiedenis, toen God over de mensen zei: 'Zij moeten heerschappij voeren (...) over de hele aarde en over alles wat daarop rondkruipt' (1:26). Daar hoort bij dat we plannen maken en activiteiten ontplooiën.

Maar we moeten niet doen alsof we onszelf kunnen redden. Dan worden we krampachtig of zelfverzekerd. We moeten ons afhankelijk weten van God, van zijn opdrachten en zijn beloften.

2 De verstrooiing na Babel

Die zelfverzekerde, zelfs hoogmoedige opstelling van de mensen liet God niet onbeantwoord: 'Toen daalde de HEER af om te kijken naar de stad en de toren die de mensen aan het bouwen waren.'

Dat moeten we niet letterlijk nemen, want overal is God persoonlijk aanwezig en aan alles en iedereen geeft Hij aandacht. Maar op deze manier wordt heel beeldend aangegeven dat God bijzondere aandacht gaf aan wat er in Babel gebeurde. Daarover gaf Hij een afkeurend oordeel: 'Wat ze nu doen is nog maar het begin. Alles wat ze verder nog van plan zijn, ligt nu binnen hun bereik.' God overwoog dus: 'Het komt vast van kwaad tot erger; ze zullen zich aan geen grens houden, er is geen rem meer.'

Dat was onaanvaardbaar voor God. Op deze manier zou de geschiedenis van de mensheid niet meer stroken met Gods plan. Hij wilde immers met de mensheid op weg blijven naar de komst van Christus en naar de komst van de nieuwe wereld. Als dit streven van Babel zich doorzette was de mensheid op weg naar de hel en dat wilde God absoluut niet. Zo is onze God: met al zijn 'goedheid en mensenliefde' (Titus 3:4) ziet Hij niet graag dat mensen hun ondergang tegemoet gaan.

Daarom besloot Hij aan hun eenheid een einde te maken: 'Laten Wij naar hen toe gaan en spraakverwarring onder hen teweegbrengen, zodat ze elkaar niet meer verstaan.' In die tijd spraken ze dus allemaal eenzelfde taal. We willen vast graag weten welke taal dat was, maar dat is onbekend. Hoe dan ook, door die ene taal konden de mensen plannen maken en uitvoeren, want ze begrepen elkaar en konden afspraken maken. God bracht daar verwarring in. Hoe we ons dat moeten voorstellen, is onbekend. Was die verwarring er van het ene op het andere moment of ging het meer geleidelijk? In elk geval: op een gegeven moment was er geen communicatie meer mogelijk, waardoor ze die gemeenschappelijke onderneming moesten staken.

Zo verspreidde God hen van daar over de hele aarde. Ze deden nu noodgedwongen wat God hen eerder had opgedragen: ze bevolkten de aarde. Op deze manier werkten ze ondanks henzelf mee aan de komst van Christus en van zijn koninkrijk.

Vandaag ondervinden we hier nog de gevolgen van.

Eenzijds is er een sterke globalisering. Daarmee wordt kortweg bedoeld dat de wereld in zekere zin een dorp is geworden: iedereen kan binnen de kortste keren iedereen bereiken. Door vervoer en communicatie is er tot op zekere hoogte een wereldeenheid ontstaan, waardoor we wereldwijd gebruik maken van dezelfde wetenschap en techniek.

Maar anderzijds kan dit alles geen einde maken aan alle verdeeldheid in de wereld. Telkens vliegen de mensen elkaar in de haren. Allereerst op kleine schaal: in gezinnen, op school, op het werk. Maar ook op grote schaal: in landen en tussen landen; binnen de EU en de VN is er voortdurend geruzie, die meestal onoplosbaar blijkt. Hierdoor zijn we onmachtig om de problemen in de wereld afdoende aan te pakken. Oorlogen duren voort; over de klimaatcrisis worden mooie woorden gesproken, maar een gezamenlijke aanpak lukt maar niet, en ga zo maar door.

Dat is heel spijtig, want we hunkeren naar een hechte verbondenheid tussen mensen en volken, zodat we samen kunnen optrekken om de problemen op te lossen. Daarom is het goed dat mensen hun best doen meer eenheid en saamhorigheid te bereiken, zodat we samen verder komen.

Tegelijk is die verdeeldheid ook weer niet zo jammer. Immers, uit Genesis 11 en uit ervaring weten we dat de wereld niet veilig is in mensenhanden. Als er te veel macht is bij te weinig mensen, gaat het altijd fout. Dat zien we bij de grote machtsconcentraties in de wereld: die gaan haast altijd samen met zelfhandhaving van de leiders en onderdrukking van de burgers - per definitie los van God.

Daarom kijken we met gemengde gevoelens naar de veelheid van talen. Die is lastig, want het bestaan daarvan schept afstand en maakt de communicatie moeilijk. Het is dan ook een gigantisch karwei om alleen al de Bijbel in al die talen om te zetten. Maar omdat we in een gebroken wereld leven, waarin eenheid vaak destructief werkt, is die veelheid van talen ook weer heilzaam. Mede daardoor kan er geen opeenstapeling van het kwaad komen; altijd stuiten mensen met hun streven naar het kwaad op grenzen, waardoor de werking van het kwaad afgeremd wordt.

Dat alles maakt duidelijk dat alleen God kan zorgen voor een heilzame eenheid.

3 De eenheid na Pinksteren

Wat op de pinksterdag gebeurde, is opmerkelijk: 'Allen werden vervuld van de heilige Geest en begonnen op luide toon te spreken in vreemde talen, zoals hun door de Geest werd ingegeven.'

Dit bijzondere gebeuren wordt verschillend uitgelegd.

Sommige uitleggers verdedigen: Christus' volgelingen spraken op de pinksterdag in de ene taal van de Geest. Gebeurt dat zonder uitleg, dan is dat alleen tot opbouw van de spreker(s). Maar bij deze gelegenheid gaf God zelf aan de gelovigen uitleg van die ene taal. Vandaar dat de meeste toehoorders het begrepen. Vandaar ook dat de ongelovige toehoorders spotten: 'Ze zullen wel dronken zijn', want zij kregen geen uitleg; voor hen was de taal van Geest wartaal.

Met (de meeste?) andere uitleggers kies ik voor de benadering dat elk van de apostelen een andere bestaande taal sprak, bijvoorbeeld: Petrus sprak in het Aramees, Andreas in het Grieks, Johannes in het Latijn, Jakobus in het Arabisch (ik fantaseer maar even), met als resultaat dat de toehoorders zeiden: 'Wij allen horen hen in onze eigen taal spreken over Gods grote daden.' Ook dan is het begrijpelijk dat anderen reageerden: 'Ze zijn dronken', want die letten alleen op de geestdrift van de apostelen.

Welke uitleg je ook volgt, het belangrijkste is dat volgens alle uitleggers de toehoorders in hun eigen moedertaal de apostelen over Gods werk hoorden spreken.

Maar wie waren die toehoorders? Dat waren Joden uit de hele toenmalige wereld. Net zoals nu woonden ook in die tijd de Joden overal. Door de ballingschap, door diverse oorlogen en door hun handelsbetrekkingen waren ze over de wereld uitgezwermd. Daarbij hadden ze zich kennelijk zo aangepast dat ze (waarschijnlijk naast het Hebreeuws of Aramees) doorgaans ook de taal spraken van het land waar ze terecht waren gekomen. Maar als ze bejaard werden, verhuisden ze vaak naar Jeruzalem om daar begraven te worden. Ze waren er namelijk van overtuigd dat de Messias vanuit Jeruzalem zijn wereldrijk zou stichten, en daar wilden ze bij zijn.

Opmerkelijk is dat de Heilige Geest niet één taal gebruikte. Dat had gekund. Hij had de apostelen in het Grieks kunnen laten praten, het Engels van die dagen. Of in het Aramees, het gangbare dialect in Palestina, want alle aanwezigen spraken daar wel een mondje vol van. De Geest had hen ook in het Hebreeuws kunnen laten spreken, want dat was een heilige taal voor hen, hun kerktaal: het Oude Testament was erin geschreven.

Maar nee, de Geest liet in vele talen spreken zodat iedereen over Gods grote daden hoorde in z'n eigen moedertaal, in de taal dus van hun huis, tuin en keuken.

Daar ligt de verklaring dat de christelijke kerk zich altijd voor bijbelvertaling heeft ingezet. Vandaar ook dat Luther er eeuwen later geen genoegen mee nam dat de mensen zich in zijn tijd vooral moesten behelpen met een Latijnse Bijbel. Al aan het begin van zijn optreden heeft hij er veel energie in gestopt om de Bijbel vanuit de grondtalen in het Duits te vertalen.

Het gebeuren op de pinksterdag verklaart eveneens waarom wij niet vasthouden aan de Statenvertaling uit 1637 of de vertaling van het Nederlands Bijbelgenootschap uit 1951. Het past niet dat de kerk er een eigen kerktaal op na houdt. We willen over ons geloof spreken in de taal die op dit moment ook in de samenleving wordt gesproken.

Het taalwonder op de pinksterdag is dus een bewijs van Gods goedheid. Als gelovigen komen we in de Bijbel in aanraking met heel bijzondere zaken, waar we met ons gewone nuchtere verstand niet over uit kunnen. Maar God heeft het gewild dat we het talig goed kunnen begrijpen. Daarom liet Hij de apostelen het Evangelie doorgeven in de gewone taal van toen, zoals wij nu geroepen zijn Gods Woord weer te geven in de taal van vandaag. Deze keuze van God is bemoedigend voor ons.

Het is waar, zelfs in de kerk hebben we de taalverwarring van Babel niet overwonnen. Wereldwijd hebben we ook binnen de kerk nog altijd met een veelheid van talen van doen. En van de meeste plaatselijke gemeenten kun je aannemen dat daar christenen bij horen met verschillende moedertalen.

Daar komt bij dat we als christenen eveneens te maken hebben met verschillen in cultuur. Boeiend maar tegelijk vaak lastig. Ook hier merken we dat we in een geschonden wereld leven en dat doet pijn.

Maar sinds Handelingen 2 is er tegelijk een ongekende eenheid, dank zij de Geest van Christus. Die brengt ons ertoe dat we gezamenlijk geloven en gezamenlijk de lof op God zingen.

Helaas is die eenheid in de praktijk niet altijd realiteit. Hoeveel ruzies en breuken zijn er niet in de kerken. En als het al lukt om tot een fusie van kerken te komen, gaat dat altijd gepaard met een afsplitsing van kerkleden die niet met zo'n fusie mee willen.

Maar de Heilige Geest zorgt ervoor dat we - ondanks de blijvende verschillen en ondanks het gescheiden optrekken - tot wederzijdse herkenning komen, of we nu wit, bruin of zwart zijn, of we nu Chinees spreken, Arabisch of Gronings.

Dat kan ons moed geven. Door de taal en cultuur mogen er in de kerken barsten of zelfs breuklijnen lopen, die toenadering moeizaam maken, maar gelukkig is de Geest van Christus er. En Hij werkt niet met een of andere exotische taal maar benadert ons in onze moedertaal. Daardoor komt het Evangelie tot diep in ons hart. Hierdoor verbindt de Geest ons met elkaar en lopen we samen warm voor Gods grote daden, een voorproef van de toekomst die genoemd wordt in Openbaring 7:9: 'Hierna zag ik dit: een onafzienbare menigte, die niet te tellen was, uit alle landen en volken, van elke stam en taal. In het wit gekleed en met palmtakken in hun hand stonden ze voor de troon en voor het lam.'

In die tijd kunnen we één met elkaar in onze eigen taal terecht zingen (7:12): 'Amen! Lof, majesteit en wijsheid, dank en eer en macht en kracht komen onze God toe, tot in eeuwigheid. Amen.'